

Factors affecting tax culture from a sociological perspective using the Delphi method

Abstract

The purpose of this study is to investigate the factors affecting tax culture from a sociological perspective using the Delphi method of Mazandaran photographers and cinematographers. The statistical population included knowledgeable and knowledgeable experts in the field of photography and filming in Mazandaran in ۱۳۹۸ and sampling was targeted and snowball method was considered to ۱۴ experts in the cities of Sari, Babol, Ghaemshahr, Zirab, Amol and Noor. To conduct Delphi, self-administered questionnaires with ۶۸ questions, which include the importance of each factor and model variables in explaining the factors affecting the tax culture, were distributed and after completion, collection and data were analyzed. Accordingly, the components of social factors (advertising, mass media, etc.), individual factors (taxpayer education, etc.), organizational factors (tax justice, ...), legal factors (transparency of tax laws) Etc.), political factors (government officials' determination to collect taxes, etc.) and economic factors (health or economic corruption of officials, etc.) affect tax culture. ۳ Sub-factors of having a legal lawyer, forgiveness of tax offenses and the appropriate behavior and treatment of employees of the tax organization with taxpayers have been the least important, respectively, which according to experts have been removed from the model.

Keywords: tax, culture, tax culture · Tax Affairs Organization , taxpayers.

عوامل مؤثر بر فرهنگ مالیاتی از دیدگاه جامعه شناسی با استفاده از روش دلفی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۳/۲۶

حوریه صفری^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۶/۲۰

علی اصغر عباسی اسفجیر (نویسنده مسئول)^۲

علی رحمانی فیروزجاه^۳

چکیده

هدف تحقیق، بررسی عوامل مؤثر بر فرهنگ مالیاتی از دیدگاه جامعه شناسی با استفاده از روش دلفی صنف عکاسان و فیلمبرداران مازندران می باشد. جامعه آماری شامل خبرگان آگاه و مطلع در زمینه عکاسی و فیلمبرداری مازندران در سال ۱۳۹۸ بوده و نمونه گیری نیز هدفمند و با روش گلوله برفی به ۱۴ نفر از خبرگان در شهرهای ساری، بابل، قائمشهر، زیراب، آمل و نور در نظر گرفته شد. برای انجام دلفی پرسشنامه‌ای خود اجرا با ۵۸ سؤال که شامل اهمیت هر یک از عوامل و متغیرهای مدل در تبیین عوامل مؤثر بر فرهنگ مالیاتی بوده، توزیع و پس از تکمیل، گردآوری و داده‌ها تجزیه و تحلیل شده‌اند. بر این اساس مؤلفه های عوامل اجتماعی (تبلیغات، رسانه های جمعی و ...)، عوامل فردی (تحصیلات مؤدیان و ...)، عوامل سازمانی (عدالت مالیاتی، ...)، عوامل قانونی (شفاف سازی قوانین مالیاتی و ...)، عوامل سیاسی (عزم دولتمردان در دریافت مالیات، و ...) و عوامل اقتصادی (سلامت یا فساد اقتصادی مسئولان و ...) بر فرهنگ مالیاتی تاثیر دارد. ۳ زیر فاکتور داشتن وکیل قانونی، بخشودگی جرائم مالیاتی و رفتار و برخورد مناسب کارکنان سازمان مالیاتی با مؤدیان مالیات به ترتیب دارای کمترین اهمیت بوده اند که بر اساس نظر خبرگان از مدل حذف گردیده اند.

واژگان کلیدی: مالیات، فرهنگ، فرهنگ مالیاتی، سازمان امور مالیاتی، مؤدیان.

^۱ دانشجوی دکتری جامعه شناسی اقتصاد و توسعه، گروه جامعه شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران.

horiehsafari@gmail.com

^۲ دانشیار، گروه جامعه شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران.

asfajir2006@yahoo.com

^۳ دانشیار، گروه جامعه شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران.

arf1348@gmail.com

مقدمه

در باب فرهنگ مالیاتی سخن بسیار به میان می‌آید. گاه در رسانه‌های گروهی، پانل‌های تبلیغاتی و در سمینارها نیز این بحث جریان دارد و سخنانی در توصیف و تعریف آن گفته می‌شود، ولی کمتر کسی به عمق این قضیه نفوذ می‌کند و عوامل تشکیل‌دهنده یک فرهنگ مالیاتی صحیح را شناسایی کرده و علل و عوامل موجودی آن را به ژرف می‌کاود. مسئله این است که چرا مردم ما مثل بعضی از کشورهای پیشرفته، خود، درآمد مشمول مالیات خود را تشخیص نمی‌دهند و به صورت قانونی نسبت به ابراز آن اقدام نمی‌کنند و بدهی مالیات خود را نمی‌پردازند. چرا نسبت به پرداخت داوطلبانه مالیات، بی‌تفاوت هستند و سعی در عدم اظهار درآمدهای واقعی و عدم پرداخت بدهی مالیاتی خود به دولت می‌کنند. تا جایی که گاهی برای وصول بدهی، کار به اجرای قانون و ضبط اموال منتهی می‌شود. بعضی‌ها بر این باورند که علت فرار از پرداخت مالیات را باید در عدم شناخت اهمیت و ضرورت مالیات و نقش آن در اقتصاد جستجو کرد (علاء، ۱۳۷۳: ۳۰). مالیات بعنوان یک هزینه اجتماعی است که شهروندان یک جامعه در قبال استفاده از امکانات و خدمات عمومی باید پرداخت نمایند. دولت‌ها در اجرای عدالت اجتماعی و استقرار نظام مناسب توزیع ثروت از مالیات استفاده می‌نمایند. آگاهی و شناخت مردم از قوانین و مقررات مالیاتی و رابطه اعتمادآمیز دستگاه وصول مالیات با مؤدیان مالیاتی و همچنین منطقی بودن بار مالیاتی^۱، جامعه باعث پیشرفت اهداف مالیاتی در راستای توسعه اقتصادی کشور خواهد شد (دوانی، ۱۳۸۲: ۵). دولت‌ها برای انجام وظایف عمومی خود به منبع مالی با ثبات و مطمئن نیاز دارند و از دیر باز مالیات یکی از مهم‌ترین منابع تامین مالی دولت‌ها برای انجام وظایفشان بوده است. مالیات یکی از ابزارهای دولت در راستای نیل به اهداف سه‌گانه توزیع درآمد، تخصیص منابع و ثبات اقتصادی محسوب می‌شود (چمن و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۳۹). عدم پرداخت به موقع مالیات موجب می‌شود که دولت از انجام زیرساخت‌های ملی محروم بماند یا سطح آن را کاهش دهد. بنابر این هزینه‌های فرار از مالیات برای دولت بسیار بیشتر از پرداخت آن توسط مؤدیان است (فیشر، ۲۰۱۴). تقویت فرهنگ مالیاتی بر میزان پرداخت داوطلبانه مالیات از سوی مؤدیان تاثیر مهمی دارد. برای بررسی فرهنگ مالیاتی در هر جامعه باید به فرهنگ ملی آن جامعه توجه کرد. فرهنگ در هر زمینه‌ای که با قدرت وارد شود زمینه مناسب‌تری برای پذیرش هنجارها و قوانین حکومتی پیدا خواهد کرد. بدین ترتیب، سؤال اصلی تحقیق حاضر این است که عوامل مؤثر بر فرهنگ مالیاتی صنف عکاسان، فیلمبرداران و فتوکپی‌داران استان مازندران کدامند؟

^۱ - Tax burden

اقتصاد دانان در مالیه کلاسیک معتقد بودند که مالیات با توجه به دو اصل درآمد و مساوات باید تعیین و اخذ گردد. آدام اسمیت^۱، چهار اصل عمده را به عنوان نظام مالیاتی مطلوب بیان داشته است که عبارتند از:

- اصل عدالت و برابری: مالیاتی که دولت وصول می کند باید متناسب با توانمندی پرداخت کنندگان باشد. منظور از برابری، برابری نسبت مالیات به درآمد افراد است.
- اصل معین و مشخص بودن: مبلغ ماخذ شده مالیات و زمان پرداخت آن مشخص باشد زیرا عدم رعایت آن منجر به فساد اداری و رشوه خواری می شود و همچنین نباید اجازه داده شود تا آنجا که ممکن است مالیات وصول گردد.
- اصل سهولت وصول مالیات: تنظیم شرایط جهت پرداخت و طریق پرداخت با حداقل فشار ممکن همراه باشد یعنی نحوه جمع آوری و پرداخت راحت قابل وصول باشد.
- اصل صرفه جویی: در جمع آوری مالیات باید حداکثر صرفه جویی بعمل آید و هزینه جمع آوری آن به حداقل ممکن تقلیل یابد. جنبه اقتصادی آن رعایت شود. یعنی هزینه جمع آوری مالیات بیشتر از کل مالیات جمع آوری شده نباشد (مهندس و تقوی، ۱۳۷۸: ۱۱۰).

پیشینه تحقیق

در تحقیق ابراهیمیان جلودار و همکاران (۱۳۹۷) تاثیر عدالت بر فرهنگ مالیاتی به تایید رسیده است. در پژوهش ایمانی خوشخو و امیر مستوفیان (۱۳۹۶)، هنجارهای فرهنگی، ارزش های اجتماعی و میزان فساد مالی و اداری به ترتیب، بیشترین میزان تاثیر را در ارتقای فرهنگ مالیاتی بر جای نهاده اند. در پژوهش لاری دشت بیاض و همکاران (۱۳۹۵)، تقویت اعتماد سیاسی از مؤلفه های مؤثر در تمکین مالیاتی عنوان شده است. در پژوهش کمالی (۱۳۹۵)، شفافیت اقتصادی بعنوان عامل ایجاد کننده اعتماد در مردم و مشروعیت دولت در دریافت مالیات بشمار رفته است. در پژوهش صالحی و همکاران (۱۳۹۳) اعتماد، مهم ترین مؤلفه در فرهنگ و تمکین مالیاتی محسوب می شود. در پژوهش ملازاده (۱۳۹۲)، عوامل اجتماعی شدن، درون سازمانی و فردی مهم ترین تاثیر را بر فرهنگ مالیاتی نشان داده اند. در پژوهش لشکری زاده و عزیزی (۱۳۹۰) سطح فرهنگ مالیاتی در میان مردم پایین تر از حد متوسط است. در پژوهش قربانی (۱۳۸۹)، مهم ترین ضعف نظام مالیاتی در ایران را وابستگی تاریخی دولت ما به درآمد نفت عنوان شده است. در پژوهش قربانی و علیلو (۱۳۸۷)، متناسب بودن تخفیف ها و بخشودگی های مالیاتی از سوی دولت را در فرهنگ مالیاتی تاثیر گذار معرفی کردند. در

^۱ -Adam Smith

پژوهش طاهر پور کلانتری و غلیاری شوره دلی (۱۳۸۶)، تاثیر عدالت و کارکرد سازمان مالیاتی، صداقت و احساس مسئولیت مؤدیان و تمایل به پرداخت مالیات بر فرهنگ مالیاتی به تایید رسیده است. در پژوهش باترانسیا^۱ و همکاران (۲۰۱۹)، اعتماد، انطباق مالیاتی را افزایش می دهد و قدرت موجب رعایت اجباری در پرداخت مالیات می شود. در پژوهش گابریل و گرووسکی^۲ (۲۰۱۸) با انطباق مالیاتی و تمکین مالیاتی، می توان خلاهای فرهنگ مالیاتی را پر نمود. در پژوهش وهووار^۳ و همکاران (۲۰۱۸)، سیستم مالیاتی غیر منصفانه و تبعیض آمیز موجب تأخیر و نقصان فرهنگ مالیاتی می شود. در پژوهش ایگبو^۴ و همکاران (۲۰۱۵) بین پاسخگویی شفاف و شفافیت اقتصادی دولت و عمل به تعهداتش نسبت به افراد جامعه و پرداخت مالیات از سوی مردم رابطه وجود دارد. در پژوهش تیلور^۵ (۲۰۱۴)، به نقش انطباق مالیاتی در فرهنگ مالیاتی پرداخته شده است. در پژوهش جیوکاس و آنتوناکاس^۶ (۲۰۱۳)، تقویت رفتار کارکنان سازمان یکی از راههای تقویت فرهنگ مالیاتی مردم بشمار می آید. در پژوهش مکس ویتین و سینکنین^۷ (۲۰۱۲)، عوامل مؤثر بر فرهنگ مالیاتی به اثر بخشی نظام مالیاتی، موفقیت سیاست های اقتصادی و افزایش شاخص های کلان اقتصادی وابسته و مرتبط بوده است. در پژوهش کوئل و فولتون^۸ (۲۰۰۹)، فساد و رشوه خواری در بین ممیزان مالیاتی موجب تأخیر و عدم توسعه فرهنگ مالیاتی گزارش شده است. در پژوهش بیرگر^۹ (۲۰۰۸)، ارزش های فرهنگی مانند صداقت، عدالت، احساس وظیفه، نظم و انضباط مالیاتی با ذهنیت مالیاتی ارتباط دارند و احساس تعهد به دولت هم می تواند در این فرایند جای گیرد. در پژوهش آلم و تورگلر^{۱۰} (۲۰۰۶)، رعایت الگوهای اقتصادی در این زمینه به جهت رعایت انصاف در مالیات به همراه تمایل ذاتی مؤدیان در پرداخت مالیات از عوامل تاثیر گذار فرهنگ مالیاتی معرفی شده است و به ترتیب، ایالات متحده آمریکا، اتریش و سوئیس دارای بالاترین روحیه مالیاتی در بوده اند.

روش تحقیق

این پژوهش به صورت کاربردی انجام می شود، زیرا نتایج بدست آمده می تواند در بررسی عوامل مؤثر بر فرهنگ مالیاتی از دیدگاه جامعه شناسی با استفاده از روش دلفی صنف عکاسان، فیلمبرداران و فتوکپی داران استان مازندران در نظر گرفته شود، اما از نظر روش شناختی توصیفی است. جامعه آماری

^۱ - Batrancea And et al

^۲ - Stevan Gaber^۱, Ilija Gruevski

^۳ - Vehovar et al

^۴ - Emmanuel Igbo and et al.

^۵ - Ph.D. in anthropology, University of Sydney

^۶ - Antonios E. Giokas, Nikolaos P. Antonakas

^۷ - Maksvytiene ,Inga, Kristina Sinkuniene

^۸ - Monika Çule, Murray Fulton

^۹ - Nerré , Birger

^{۱۰} - James Alm, Benno Torgler

شامل خبرگان آگاه و مطلع در زمینه عکاسی، فیلمبرداری و فتوکپی استان مازندران در سال ۱۳۹۸ که حداقل ۱۰ سال در این زمینه سابقه کار داشتند و تحصیلات ارشد و دکتری بوده و در این زمینه مقاله داشتند، می‌باشد. نمونه‌گیری نیز هدفمند و با روش گلوله برفی به ۱۴ نفر از خبرگان در شهرهای ساری، بابل، قائمشهر، زیراب، آمل و نور در نظر گرفته شد. برای انجام دلفی پرسشنامه‌ای خود اجرا با ۵۸ سؤال که شامل اهمیت هر یک از عوامل و متغیرهای مدل در تبیین عوامل مؤثر بر فرهنگ مالیاتی بوده، توزیع و پس از تکمیل، گردآوری و داده‌ها تجزیه و تحلیل شده‌اند. فرهنگ مالیاتی متشکل از ۹ مؤلفه و عوامل تاثیرگذار بر فرهنگ مالیاتی متشکل از عوامل اجتماعی (۶ مؤلفه)، عوامل فردی (۹ مؤلفه)، عوامل سازمانی (۱۱ مؤلفه)، عوامل قانونی (۹ مؤلفه)، عوامل سیاسی (۸ مؤلفه)، عوامل اقتصادی (۶ مؤلفه) است که در مقیاس طیف لیکرت از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می‌شود.

نمای کلی از عوامل مورد استفاده برای اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق مشاهده شده در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول (۱) عوامل تاثیرگذار بر فرهنگ مالیاتی

ردیف	عبارت	زیرمعیارها	نویسندگان و محققان
۱	عوامل اجتماعی	تبلیغات رسانه ای، وسایل ارتباط جمعی و شبکه های اجتماعی	کومیپاز و وازکوئز ۲۰۱۹، سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، سیان و همکاران ۲۰۱۷، حیدری و همکاران ۱۳۹۶، ملازاده ۱۳۹۳، محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹، حسن کاویار، ۱۳۹۱
		همکاران صنفی و اتحادیه های صنفی	سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، حیدری و همکاران ۱۳۹۶، ملازاده ۱۳۹۳، محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹
		ضرورت آموزش اهمیت مالیات در مدارس، دانشگاه ها و....	نر ۲۰۰۸، گابریل و گرووسکی ۲۰۱۸، لاری دشت بیاض و همکاران ۱۳۹۵، صالحی و همکاران ۱۳۹۳، لشکری زاده و عزیز ۱۳۹۰، میناوند ۱۳۹۴
		صداقت، احساس مسئولیت و مشارکت اجتماعی مؤدیان	وهووار و همکاران ۲۰۱۸، بیرگر ۲۰۰۸، فیشر ۲۰۱۴، باقری و همکاران، ۱۳۹۸، صالحی و همکاران ۱۳۹۳، حیدری و همکاران ۱۳۹۶، ملازاده ۱۳۹۳،

محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹، نیکومرام و همکاران ۱۳۸۶			
ملازاده ۱۳۹۳، محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹، حیدری و همکاران ۱۳۹۶	روحیه قانون‌گرایی در خانواده		
وهووار و همکاران ۲۰۱۸، کالین و همکاران ۲۰۱۳، فیشر ۲۰۱۴، ایمانی خوشخو و امیر مستوفیان ۱۳۹۶، باقری و همکاران ۱۳۹۸	رعایت ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی، فرهنگی و اجتماعی		
سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹، ملازاده ۱۳۹۳	تجربه پرداخت مالیات، سنت مالیات دهی	عامل فردی	۲
سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، حسن کاویار ۱۳۹۱، ملازاده ۱۳۹۳، باقری و همکاران ۱۳۹۸، محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹	میزان تحصیلات مؤدیان مالیاتی		
سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، نر ۲۰۰۸، لشکری زاده و عزیز ۱۳۹۰، حیدری و همکاران ۱۳۹۶، ایمانی خوشخو و امیر مستوفیان ۱۳۹۶، مسیحی و محمد نژاد عالی زمینی ۱۳۹۴، ملازاده ۱۳۹۳، نیکومرام و همکاران ۱۳۸۶، رضائی سیابیدی ۱۳۹۶	آشنایی و آگاهی مؤدیان با قوانین و مقررات مالیاتی، دانش مالیاتی		
ایگبو و همکاران ۲۰۱۵، باترانسیا و همکاران ۲۰۱۹، ریچاردسون ۲۰۰۸، محسنی تبریزی و همکاران، ۱۳۸۹، لاری دشت بیاض و همکاران ۱۳۹۵، حیدری و همکاران ۱۳۹۶، کمالی ۱۳۹۵	اعتماد مؤدیان به دولت در چگونگی هزینه‌کرد درآمدهای مالیاتی		
سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، محسنی تبریزی و همکاران، ۱۳۸۹، ملازاده ۱۳۹۳	داشتن وکیل قانونی مؤدیان		
لشکری زاده و عزیز ۱۳۹۰، حیدری و همکاران ۱۳۹۶، نیکومرام و همکاران ۱۳۸۶، قربانی و علیلو ۱۳۸۷	اطلاع و آگاهی مؤدیان از اهمیت و ضرورت پرداخت مالیات		
وهووار و همکاران ۲۰۱۸، بیرگر نر ۲۰۰۸، حیدری و همکاران ۱۳۹۶، محسنی تبریزی و همکاران، ۱۳۸۹، ابراهیمیان و همکاران ۱۳۹۷، محبوبی و شهبازی ۱۳۹۰، نیکومرام و همکاران ۱۳۸۶	نگرش مثبت به کارکرد مالیات در جهت پیشرفت جامعه		

		رضایت مندی مؤدیان از پرداخت مالیات در قبال خدمات دریافتی از سازمان مالیاتی و دولت	سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، آلم و تورگلر ۲۰۰۶، حیدری و همکاران ۱۳۹۸، صالحی و همکاران ۱۳۹۳، رضائی سیبیدی ۱۳۹۶، صمدی و نظریان ۱۳۹۲
		تمایل به پرداخت مالیات، روحیه مالیاتی	سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، وهوار و همکاران ۲۰۱۸، لوکابرونو ۲۰۱۹، آلم و تورگلر ۲۰۰۶، حیدری و همکاران ۱۳۹۶، طاهرپور کلانتری و علیاری شوره دلی ۱۳۸۶
		تشویق و تقدیر مؤدیان خوش حساب، مشوق ها و معافیت های مالیاتی	هلهل و احمد ۲۰۱۴، سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، جیوکاس و آنتوناکاس ۲۰۱۳، ملازاده، ۱۳۹۳، محسنی تبریزی و همکاران، ۱۳۸۹، خان جان ۱۳۸۵، نظری ۱۳۸۷، مکیان و همکاران ۱۳۹۸، زنگانه و همکاران ۱۳۹۱
		راهنمایی و اخلاق حرفه ای ماموران، سرپرستان و مشاوران مالیاتی	سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، داریاماسا و آنسواری ۲۰۱۵، آپوستول و پاپ ۲۰۱۹، حیدری و همکاران ۱۳۹۸، خان جان ۱۳۸۵
		رفتار و برخورد مناسب کارکنان سازمان مالیاتی با مؤدیان، تکریم ارباب رجوع	سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، درایاماسا و آن سواری ۲۰۱۵، مسیحی و محمد نژاد عالی زمینی ۱۳۹۴
		پرداخت مالیات به صورت الکترونیکی و مکانیزه	سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، بیرگر ۲۰۰۸، ملازاده ۱۳۹۳، محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹، حیدری و همکاران ۱۳۹۶
		روش های نوین و مناسب جمع آوری مالیات	سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، بیرگر ۲۰۰۸، ملازاده ۱۳۹۳
		بخشودگی جرائم مالیاتی	هلهل و احمد ۲۰۱۴، حیدری و همکاران ۱۳۹۸
		کارآمدی و کارکرد مؤثر سازمان مالیاتی	حیدری و همکاران ۱۳۹۸، ایمانی خوشخو و امیر مستوفیان ۱۳۹۶، لاری دشت بیاض و همکاران ۱۳۹۵، لشکری زاده و عزیز ۱۳۸۹، رضایی سیبیدی ۱۳۹۶

کاهش فرایند اداری و کاهش هزینه های وصول مالیات	حیدری و همکاران ۱۳۹۶، علامه حائری و همکاران ۱۳۹۳، زهی و محمد خانلی ۱۳۸۹، نیکومرام و همکاران ۱۳۸۶، رضایی سیابیدی ۱۳۹۶	عامل قانونی	۴
هوشمند سازی، وجود نظام جامع اطلاعات مالیاتی	لشکری زاده و عزیزی ۱۳۹۰، یعقوب نژاد ۱۳۹۸، حیدری و همکاران ۱۳۹۶، ملازاده ۱۳۹۳، محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹، قربانی ۱۳۸۹		
عدالت مالیاتی و انصاف مالیاتی	وهووار و همکاران ۲۰۱۸، بیرگر ۲۰۰۸، هلhel و احمد ۲۰۱۴، آلم و تورگلر ۲۰۰۶، صالحی و همکاران ۱۳۹۳، باقری و همکاران ۱۳۹۸، ابراهیمیان و همکاران ۱۳۹۷، حیدری و همکاران ۱۳۹۸، طاهرپور کلانتری و علیاری شوره دلی ۱۳۸۶، آسترکی ۱۳۸۹		
نحوه یا چگونگی اطلاع رسانی فرایند دریافت مالیات	حیدری و همکاران ۱۳۹۶، محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹، ملازاده ۱۳۹۳، رضایی سیابیدی ۱۳۹۶		
ساده‌سازی قوانین و مقررات مالیاتی	ملازاده ۱۳۹۳، حیدری و همکاران ۱۳۹۸، لاری دشت بیاض و همکاران ۱۳۹۵، لشکری زاده و عزیزی ۱۳۸۹، رستمی و کتابی رودی ۱۳۹۱، یعقوب نژاد ۱۳۹۸، رضایی سیابیدی ۱۳۹۶، عرب مازار ۱۳۷۷		
شفاف‌سازی و قابل درک بودن قوانین مالیاتی	وهووار و همکاران ۲۰۱۸، بیرگر ۲۰۰۸، حیدری و همکاران ۱۳۹۸، رستمی و کتابی رودی ۱۳۹۱، ملازاده ۱۳۹۳، محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹، یعقوب نژاد ۱۳۹۸، حیدری و همکاران ۱۳۹۶، رضایی سیابیدی ۱۳۹۶		
آموزش قوانین و مقررات مالیاتی به کارکنان سازمان مالیاتی	جیوکاس و آنتوناکاس ۲۰۱۳، حیدری و همکاران ۱۳۹۶		
ضمانت اجرایی و اعمال جدی قوانین و مقررات مالیاتی موجود	حیدری و همکاران ۱۳۹۸، مسیحی و محمدنژاد عالی زمینی ۱۳۹۴، رستمی و کتابی رودی ۱۳۹۱، خوشخو و امیر مستوفیان ۱۳۹۶، خان جان ۱۳۸۵		

ایگبو و همکاران ۲۰۱۵، لاری دشت بیاض و همکاران، ۱۳۹۵، حیدری و همکاران ۱۳۹۸، آسترکی ۱۳۸۹	چگونگی عملکرد خدمت رسانی به مردم توسط دولت		
سولوکدار و همکاران ۲۰۱۶، لاری دشت بیاض و همکاران، ۱۳۹۵، ملازاده ۱۳۹۳ حیدری و همکاران ۱۳۹۶، آسترکی ۱۳۸۹	استفاده از فن آوری های نوین و الکترونیکی در تشخیص و وصول مالیات		
لوزوریاگا و اسکارتاسینی ۲۰۱۹، هلهل و احمد ۲۰۱۴، حیدری و همکاران ۱۳۹۸، لاری دشت بیاض و همکاران ۱۳۹۵، آسترکی ۱۳۸۹، قربانی و علیلو ۱۳۸۷	ضرورت بازرسی و حسابرسی دقیق مالیاتی		
کونل و فانتون ۲۰۰۹، لاری دشت بیاض و همکاران ۱۳۹۵، مسیحی و محمدنژاد عالی زمینی ۱۳۹۴، آسترکی ۱۳۸۹	تامین نیازهای مادی و معنوی کارکنان امور مالیاتی		
هلهل و احمد ۲۰۱۴، ایگبو و همکاران ۲۰۱۵، طاهرپورکلانتری و علیاری شوره دلی ۱۳۸۶، لاری دشت بیاض و همکاران ۱۳۹۵، کمالی ۱۳۹۵	شفافیت اقتصادی مصرف درآمدهای مالیاتی توسط دولت		
باترانسیا و همکاران ۲۰۱۹، حیدری و همکاران، ۱۳۹۸، مسیحی و محمد نژاد عالی زمینی ۱۳۹۴	عزم و اراده دولتمردان در دریافت مالیات، اقتدار گرایی مالیاتی	عوامل سیاسی	۵
حیدری و همکاران، ۱۳۹۸، رضایی سیابیدی ۱۳۹۶، مسیحی و محمدنژاد عالی زمینی ۱۳۹۵، ایمانی خوشخو و امیر مستوفیان ۱۳۹۶	تکریم و رضایت مندی شغلی کارکنان سازمان مالیاتی		
بیرگرنر ۲۰۰۸، لاری دشت بیاض و همکاران، ۱۳۹۵، رحمانی و همکاران ۱۳۹۰	تاثیر ناآرامی های سیاسی، ثبات، امنیت و آزادی سیاسی		
بیرگرنر ۲۰۰۸، میرفردی و همکاران، ۱۳۹۷	نقش ساختار سیاسی، مدیریت و نهادهای سیاسی کشور		
بیرگرنر ۲۰۰۸، میرفردی و همکاران، ۱۳۹۷	فرهنگ سیاسی و نگرش سیاسی مردم به حکومت		
باقری و همکاران ۱۳۹۸، رستمی و کتابی رودی ۱۳۹۱، محبوبی و شهبازی، ۱۳۹۰	مشارکت سیاسی مردم در تصمیم گیری های دولت		

ایگبو و همکاران ۲۰۱۵، وهووار و همکاران ۲۰۱۸، ایمانی خوشخو و امیر مستوفیان ۱۳۹۶، صالحی و همکاران ۱۳۹۳.	اطلاع و آگاهی مردم از نحوه مصرف درآمد های مالیاتی		
باترانسیا و همکاران ۲۰۱۹، لاری دشت بیاض و همکاران ۱۳۹۵، باقری و همکاران ۱۳۹۸، ملازاده ۱۳۹۲، محسنی تبریزی و همکاران ۱۳۸۹	اعتقاد و اعتماد سیاسی مؤدیان به مسولان و دولتمردان		
هلهل و احمدی ۲۰۱۴، خان جان ۱۳۸۵، رضایی سیابیدی ۱۳۹۶	تأخیر زمانی وصول مالیات توسط اداره دارایی، تعویق مالیاتی	عامل اقتصادی	۶
میرفردی و همکاران ۱۳۹۸	مشکلات اقتصادی ناشی از وضع تحریم‌ها و بار روانی آن		
میرفردی و همکاران ۱۳۹۸، لاری دشت بیاض و همکاران ۱۳۹۵، صالحی و همکاران ۱۳۹۳، لشکری زاده و عزیزی ۱۳۸۹	ساده‌سازی ضرایب مالیاتی و منطقی کردن مراحل اخذ مالیات		
ایگبو و همکاران ۲۰۱۵، ریچاردسون ۲۰۰۸، آلم و تورگلر ۲۰۰۶، میرفردی و همکاران ۱۳۹۸، مکس ویتین و سینکنین ۲۰۱۲، شکوری و ناقب فرد ۱۳۸۷، نظری ۱۳۸۷	ساختار اقتصادی، سیاست و مدیریت اقتصادی کشور		
ایگبو و همکاران ۲۰۱۵، گابریل و گرووسکی ۲۰۱۸، کاسالین و همکاران ۲۰۱۹، کوئل و فولتون ۲۰۰۹، کمالی، ۱۳۹۴، باقری و همکاران ۱۳۹۸، همکاران ۱۳۹۱، حیدری و همکاران ۱۳۹۸	سلامت اقتصادی مسئولان، فساد اداری یا مالی مسئولان		
ایگبو و همکاران ۲۰۱۵، باقری و همکاران، ۱۳۹۸، صمدی و تابنده ۱۳۹۲، خان جان ۱۳۸۵، ایمانی خوشخو و امیرمستوفیان ۱۳۹۶	نقش نرخ تورم، بیکاری و فقر در پرداخت مالیات		

یافته های تحقیق

مشخصات فردی خبرگان

مشخصات فردی خبرگان بر حسب جنس، سن، وضعیت تأهل، تحصیلات و سابقه کار به صورت جداول زیر نمایان است.

جدول (۲) آمار توصیفی مربوط به جنسیت

جنسیت	فراوانی	فراوانی نسبی (درصد)
زن	۲	۱۴/۳
مرد	۱۲	۸۵/۷
کل	۱۴	۱۰۰

جدول (۳) آمار توصیفی مربوط به سن

فراوانی	فراوانی نسبی (درصد)	
۲	۱۴/۳	کمتر از ۳۰ سال
۸	۵۷/۱	۳۱-۴۰
۴	۲۸/۶	بالای ۴۰ سال
۱۴	۱۰۰	کل

جدول (۴) آمار توصیفی مربوط به وضعیت تأهل

فراوانی	فراوانی نسبی (درصد)	
۰	۰	مجرد
۱۴	۱۰۰/۰	متأهل
۱۴	۱۰۰	کل

جدول (۵) آمار توصیفی مربوط به تحصیلات

فراوانی	فراوانی نسبی (درصد)	
۴	۲۸/۶	کارشناسی

کارشناسی ارشد	۹	۶۴/۳
دکتری	۱	۷/۱
کل	۱۴	۱۰۰

جدول (۶) آمار توصیفی مربوط به سابقه کار

فراوانی	فراوانی نسبی (درصد)	
کمتر از ۱۰ سال	۷	۵۰/۰
۱۱ تا ۲۰ سال	۲	۱۴/۳
بیش از ۲۱ سال	۵	۳۵/۷
کل	۱۴	۱۰۰

ارزیابی و انتخاب شاخص ها

جهت شناسایی و رتبه بندی الویت های مؤلفه های فرهنگ مالیاتی در ابتدا محقق با مطالعه ادبیات نظری تحقیق و سایر پژوهش های این حوزه اقدام به شناسایی ابعاد و مؤلفه های فرهنگ مالیاتی کرده است. به همین منظور از مقالات و مصاحبه عمیق استفاده شده و ابعاد مؤلفه های فرهنگ مالیاتی استخراج گردیده است. به دلیل این که تعداد مؤلفه های شناسایی شده زیاد می باشد و به منظور بومی سازی مؤلفه ها و کاهش ورودی ها و همچنین تعیین اهمیت ورودی ها نسبت به هم محدودیت وزنی در مدل اعمال شده است. برای انجام این کار پرسشنامه ای با ۵۸ سؤال (که هر سؤال بیانگر یک مؤلفه می باشد) طراحی گردید و ۱۴ پرسشنامه که به تعداد پاسخ دهندگان می باشد، در اختیار آن ها قرار گرفت که تمام پرسشنامه ها جامع و کامل به دست آمد. این پرسشنامه ها براساس طیف ۵ گزینه ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد قید شده است. بعد از پخش و جمع آوری پرسشنامه، برای تعیین مهمترین مؤلفه ها از روش دلفی استفاده شد که گام های آن در ادامه آمده است.

نظرسنجی مرحله نخست

در این مرحله مدل مفهومی ارائه شده همراه با شرح زیر عوامل به اعضای گروه خبره ارسال گردیده (پیوست ۱، پرسشنامه اول) و میزان موافقت آن ها با هر کدام از شاخص ها اخذ شده و نقطه نظرات پیشنهادی و اصلاحی آن ها تقسیم بندی شده است. میانگین قطعی بدست آمده نشان دهنده شدت موافقت خبرگان با هر کدام از عوامل پژوهش می باشد. نتایج این محاسبات در جدول ۸ آمده است.

جدول (۷) نتایج دور اول نظرسنجی به همراه میانگین دیدگاه‌های خبرگان

ردیف	زیر فاکتورها	فراوانی پاسخ‌ها					میانگین	انحراف معیار	ضریب توافق
		کاملاً نا	با اهمیت نا	نسبتاً نا	کاملاً مهم	کاملاً ای			
		۵	۴	۳	۲	۱			
۱	نقش تبلیغات رسانه ای، وسایل ارتباط جمعی و شبکه های اجتماعی	۰	۰	۰	۰	۰	۴/۱۴	۰/۳۶	۰/۷۵۱
۲	نقش اتحادیه های صنفی و همکاران صنفی	۰	۷	۷	۰	۰	۳/۵۰	۰/۵۲	
۳	ضرورت آموزش اهمیت مالیات در مدارس و دانشگاه ها	۰	۸	۲	۰	۰	۴/۱۴	۰/۶۶	
۴	صداقت، احساس مسئولیت و مشارکت اجتماعی مؤدیان	۰	۲	۷	۰	۰	۳/۸۵	۰/۹۴	
۵	روحیه قانون گرایی در خانواده	۵	۰	۰	۰	۰	۱/۳۵	۰/۴۹	
۶	ارزش ها و هنجارهای اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی	۰	۷	۶	۰	۰	۳/۶۴	۰/۶۳	
۷	تجربه پرداخت مالیات، سنت مالیات دهی	۰	۶	۵	۰	۰	۳/۸۵	۰/۷۷	۰/۵۷۲
۸	میزان تحصیلات مؤدیان مالیاتی	۰	۲	۱۰	۰	۰	۳/۴۲	۰/۷۵	
۹	آشنایی و آگاهی مؤدیان با قوانین و	۰	۲	۱۲	۰	۰	۳/۱۴	۰/۳۶	

								مقررات مالیات، دانش مالیاتی	
	۰/۲۶	۳/۰۷	۰	۱	۱۳	۰	۰	اعتماد مؤدیان مالیاتی به دولت	۱۰
	۰/۳۵	۲/۰۰	۰	۰	۰	۱۴	۰	داشتن وکیل قانونی	۱۱
	۰/۴۲	۴/۲۱	۳	۱۱	۰	۰	۰	اطلاع و آگاهی مؤدیان از اهمیت پرداخت مالیات	۱۲
	۰/۹۷	۴/۲۱	۸	۱	۵	۰	۰	نگرش مثبت به کارکرد مالیات در جهت پیشرفت جامعه	۱۳
	۰/۵۱	۳/۵۷	۰	۸	۶	۰	۰	رضایت مندی مؤدیان از پرداخت مالیات	۱۴
	۰/۷۰	۲/۷۸	۰	۲	۷	۵	۰	تمایل به پرداخت مالیات، روحیه مالیاتی مؤدیان	۱۵
۰/۳۰۸	۰/۵۵	۳/۰۰	۰	۲	۱۰	۲	۰	تشویق و تقدیر مؤدیان خوش حساب، معافیت های مالیاتی	۱۶
	۰/۷۴	۳/۳۵	۰	۷	۵	۲	۰	راهنمایی و اخلاق حرفه ای مأموران و مشاوران مالیاتی	۱۷
	۰/۵۲	۱/۵۰	۰	۰	۰	۷	۷	رفتار و برخورد مناسب کارکنان سازمان مالیاتی با مؤدیان مالیات	۱۸
	۱/۳۴	۳/۵۰	۵	۲	۲	۵	۰	پرداخت مالیات به صورت الکترونیکی و مکانیزه	۱۹

	۰/۴۶	۱/۷۱	۰	۰	۰	۱۰	۴	روش های نوین و مناسب جمع آوری مالیات	۲۰
	۰/۷۲	۴/۲۸	۶	۶	۲	۰	۰	بخشودگی جرائم مالیاتی	۲۱
	۰/۸۵	۳/۵۷	۱	۸	۳	۲	۰	کارآمدی و کارکرد مؤثر سازمان مالیاتی	۲۲
	۰/۹۱	۳/۲۸	۰	۸	۲	۴	۰	کاهش فرایند اداری و کاهش هزینه های وصول مالیات	۲۳
	۱/۱۴	۳/۹۲	۵	۶	۰	۳	۰	هوشمند سازی و سیستم اطلاعات جامع مالیاتی	۲۴
	۰/۹۱	۴/۰۷	۶	۳	۵	۰	۰	عدالت و انصاف مالیاتی	۲۵
	۱/۱۸	۲/۲۱	۰	۳	۲	۴	۵	نحوه یا چگونگی اطلاع رسانی فرایند دریافت مالیات	۲۶
۰/۴۱۹	۱/۴۲	۳/۲۱	۳	۴	۲	۳	۲	ساده سازی قوانین مالیاتی	۲۷
	۰/۸۵	۳/۵۷	۳	۲	۹	۰	۰	شفاف سازی قوانین مالیاتی و قابل درک بودن آن	۲۸
	۰/۶۳	۲/۶۴	۰	۰	۱۰	۳	۱	آموزش قوانین و مقررات مالیاتی به کارکنان سازمان مالیاتی	۲۹
	۱/۰۰	۳/۶۴	۳	۵	۴	۲	۰	ضمانت اجرایی و اعمال جدی قوانین و مقررات مالیاتی	۳۰

	۰/۷۲	۴/۲۸	۶	۶	۲	۰	۰	چگونگی خدمت رسانی به مردم توسط دولت	۳۱
	۰/۵۱	۳/۵۷	۰	۸	۶	۰	۰	استفاده از فن آوری های نوین و الکترونیکی در تشخیص و وصول مالیات	۳۲
	۰/۵۱	۳/۵۰	۰	۷	۷	۰	۰	ضرورت بازرسی و حسابرسی دقیق مالیاتی	۳۳
	۰/۶۱	۳/۷۱	۱	۸	۵	۰	۰	پرداختن به نیازهای مادی و معنوی کارکنان سازمان امور مالیاتی	۳۴
	۰/۶۴	۳/۴۲	۱	۴	۹	۰	۰	شفافیت اقتصادی مصرف مالیات توسط دولت	۳۵
۰/۳۸۰	۰/۴۶	۳/۲۸	۰	۴	۱۰	۰	۰	عزم و اراده دولتمردان در دریافت مالیات، اقتدارگرایی مالیاتی	۳۶
	۰/۴۶	۳/۷۱	۰	۱۰	۴	۰	۰	تکریم و رضایت مندی کارکنان سازمان امور مالیاتی	۳۷
	۰/۴۹	۳/۶۴	۰	۹	۵	۰	۰	تأثیر نا آرامی های سیاسی یا ثبات، امنیت و آزادی سیاسی	۳۸
	۰/۴۶	۳/۲۸	۰	۴	۱۰	۰	۰	ساختار و مدیریت سیاسی، نهادهای سیاسی	۳۹

	۰/۵۱	۴/۵۰	۷	۷	۰	۰	۰	نقش فرهنگ سیاسی و نگرش سیاسی مردم به حکومت	۴۰
	۰/۵۱	۴/۴۲	۶	۸	۰	۰	۰	میزان مشارکت سیاسی مردم در تصمیم گیری های دولت	۴۱
	۰/۶۶	۳/۸۵	۲	۸	۴	۰	۰	اطلاع مردم از نحوه مصرف درآمدهای مالیاتی	۴۲
	۰/۶۷	۴/۰۰	۳	۸	۳	۰	۰	اعتقاد و اعتماد سیاسی مؤدیان به مسئولین کشور	۴۳
	۰/۴۲	۳/۲۱	۰	۳	۱۱	۰	۰	تأخیر زمانی وصول مالیات توسط اداره دارایی، تعویق مالیاتی	۴۴
۰/۶۶۴	۰/۵۱	۳/۵۷	۰	۸	۶	۰	۰	مشکلات اقتصادی ناشی از وضع تحریم ها و بار روانی آن ها در پرداخت مالیات	۴۵
	۰/۹۱	۳/۷۱	۴	۲	۸	۰	۰	ساده سازی ضرایب مالیاتی و منطقی کردن مراحل آن	۴۶
	۰/۴۹	۳/۳۵	۰	۵	۹	۰	۰	ساختار ، سیاست و مدیریت اقتصادی کشور	۴۷
	۰/۳۶	۴/۸۵	۱۲	۲	۰	۰	۰	سلامت اقتصادی یا فساد اقتصادی مسئولان ، فرهنگ اقتصادی	۴۸

	۰/۵۳	۳/۸۵	۱	۱۰	۳	۰	۰	نقش نرخ تورم، بیکاری و فقر در پرداخت مالیات	۴۹
۰/۴۶۳	۰/۵۱	۳/۵۷	۰	۸	۶	۰	۰	رعایت حقوق شهروندی	۵۰
	۰/۷۷	۳/۸۵	۳	۶	۵	۰	۰	تسلیم اظهارنامه مالیاتی براساس درآمد و هزینه واقعی	۵۱
	۰/۲۶	۴/۰۷	۱	۱۳	۰	۰	۰	گزارش فعالیت اقتصادی پنهان سایرین به عنوان یک وظیفه ملی	۵۲
	۰/۴۶	۴/۷۱	۱۰	۴	۰	۰	۰	اعلام شروع فعالیت اقتصادی به عنوان یک وظیفه ملی	۵۳
	۰/۴۹	۳/۳۵	۰	۵	۹	۰	۰	حساب سازی و پنهان کاری مغایر ارزش های دینی و ملی	۵۴
	۰/۷۳	۳/۹۲	۳	۷	۴	۰	۰	پذیرش فاکتور صوری زیان منافع ملی	۵۵
	۰/۲۶	۲/۹۲	۰	۰	۱۳	۱	۰	پرداخت مالیات به عنوان ضامن رفاه و آسایش عمومی	۵۶
	۰/۴۲	۳/۷۸	۰	۱۱	۳	۰	۰	پرداخت مالیات به عنوان ضامن امنیت و عدالت اجتماعی و اقتصادی	۵۷
	۰/۶۶	۳/۸۵	۲	۸	۴	۰	۰	عدم پرداخت مالیات به عنوان ضایع کردن حقوق شهروندی	۵۸

همان طور که ملاحظه می شود، پس از گردآوری پاسخ خبرگان در دور اول دلفی، میزان توافق اعضا از طریق نرم افزار SPSS و با محاسبه ضریب توافق کندال برای پرسشنامه ها بررسی و توافق بین خبرگان آزمون گردید.

در آمار انحراف معیار شاخص پراکندگی است که نشان می دهد به طور میانگین داده ها چه مقدار از مقدار متوسط فاصله دارند. اگر انحراف معیار مجموعه ای از داده ها نزدیک به صفر باشد، نشانه آن است که داده ها نزدیک به میانگین هستند و پراکندگی اندکی دارند؛ در حالی که انحراف معیار بزرگ بیانگر پراکندگی قابل توجه داده ها می باشد. بالاترین انحراف معیار مربوط به ساده سازی قوانین مالیاتی با مقدار ۱/۴۲ و کمترین انحراف معیار مربوط به سه گویه: اعتماد سیاسی به دولت، گزارش فعالیت اقتصادی پنهان سایرین به عنوان یک وظیفه ملی، پرداخت مالیات به عنوان ضامن رفاه و آسایش عمومی با مقدار ۰/۲۶ است.

با تقسیم میانگین هر یک از زیر فاکتور ها بر مجموع میانگین ها، مقدار میانگین نرمال شده محاسبه شده است.

ضریب توافق بین خبرگان برای ۳ فاکتور بیشتر از ۰/۵ گردیده است که نشان می دهد خبرگان بر میزان اهمیت این ۳ فاکتور موافق هستند، ضریب توافق برای ۴ فاکتور که با رنگ صورتی مشخص شده است کمتر از ۰/۵ گردیده است که نشان دهنده عدم توافق خبرگان بر میزان اهمیت هر یک از آنها است در نتیجه، انجام دور دوم دلفی برای کسب توافق بیشتر الزامی است.

نظرسنجی مرحله دوم:

در این مرحله پرسشنامه دوم تهیه گردیده و همراه با نقطه نظر قبلی هر فرد و میزان اختلاف آن ها با دیدگاه سایر خبرگان، مجدداً به اعضای گروه خبره ارسال گردید. در مرحله دوم، اعضای گروه خبره با توجه به نقطه نظرات سایر اعضای گروه و همچنین با توجه تغییرات اعمال شده در زیرعوامل مجدداً به سؤالات ارائه شده پاسخ دادند که نتایج آن در جدول شماره ۹ ارائه شده است.

جدول (۸) نتایج دور دوم نظر سنجی به همراه میانگین دیدگاه های خبرگان

ضریب توافق	انحراف معیار	میانگین	فراوانی پاسخ ها					زیر فاکتورها	ردیف
			کاملاً تا	ت. بسیار	ت. کم	ت. زیاد	کاملاً تا		
			۵	۴	۳	۲	۱		
	۰/۵۰	۴/۳۵	۵	۹	۰	۰	۰	نقش تبلیغات رسانه ای، وسایل ارتباط	۱

۰/۵۲۰								جمعی، شبکه های اجتماعی	
	۰/۵۱	۳/۴۲	۰	۶	۸	۰	۰	نقش اتحادیه ها و همکاران صنفی	۲
	۰/۷۴	۴/۶۴	۱۱	۱	۲	۰	۰	ضرورت آموزش اهمیت مالیات در مدارس و دانشگاه ها	۳
	۰/۹۶	۴/۰۰	۶	۲	۶	۰	۰	صداقت و احساس مسئولیت و مشارکت اجتماعی مؤدیان	۴
	۱/۳۴	۲/۵۰	۰	۵	۲	۲	۵	روحیه قانون گرایی در خانواده	۵
	۰/۶۶	۴/۱۴	۴	۸	۲	۰	۰	ارزش ها و هنجارهای اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی	۶
۰/۵۴۴	۰/۷۷	۳/۸۵	۳	۶	۵	۰	۰	تجربه پرداخت مالیات، سنت مالیات دهی	۷
	۰/۵۰	۴/۶۴	۹	۵	۰	۰	۰	میزان تحصیلات مؤدیان مالیاتی	۸
	۰/۴۷	۳/۲۸	۰	۴	۱۰	۰	۰	آشنایی و آگاهی مؤدیان با قوانین و مقررات مالیات، دانش مالیاتی	۹
	۰/۵۸	۴/۲۱	۴	۹	۱	۰	۰	اعتماد مؤدیان به دولت	۱۰
	۱/۱۴	۱/۹۳	۰	۲	۲	۳	۷	داشتن وکیل قانونی	۱۱

	۰/۶۸	۴/۰۰	۳	۸	۳	۰	۰	اطلاع و آگاهی مؤدیان از اهمیت پرداخت مالیات	۱۲
	۰/۹۹	۴/۰۷	۷	۱	۶	۰	۰	نگرش مثبت به کارکرد مالیات در جهت پیشرفت جامعه	۱۳
	۰/۳۶	۳/۱۴	۰	۲	۱۲	۰	۰	رضایت مندی مؤدیان از پرداخت مالیات	۱۴
	۰/۴۲	۳/۲۱	۰	۳	۱۱	۰	۰	تمایل به پرداخت مالیات، روحیه مالیاتی مؤدیان	۱۵
۰/۷۷۲	۰/۳۶	۳/۱۴	۰	۲	۱۲	۰	۰	تشویق و تقدیر مؤدیان خوش حساب، معافیت های مالیاتی	۱۶
	۰/۴۷	۲/۷۱	۰	۰	۱۰	۴	۰	راهنمایی و اخلاق حرفه ای مأموران و مشاوران مالیاتی	۱۷
	۰/۵۱	۱/۴۲	۰	۰	۰	۶	۸	رفتار و برخورد مناسب کارکنان سازمان با مؤدیان مالیات	۱۸
	۱/۷۳	۴/۲۸	۶	۶	۲	۰	۰	روش جمع آوری مالیات	۱۹
	۰/۵۲	۱/۵۰	۰	۰	۰	۷	۷	بخشودگی جرائم مالیاتی	۲۰
	۰/۷۲	۴/۲۸	۶	۶	۲	۰	۰	پرداخت مالیات به صورت الکترونیکی	۲۱

	۰/۸۶	۴/۱۴	۶	۴	۴	۰	۰	کارآمدی و کارکرد مؤثر سازمان مالیاتی	۲۲
	۰/۵۱	۳/۵۷	۰	۸	۶	۰	۰	کاهش فرایند اداری و کاهش هزینه های وصول مالیات	۲۳
	۰/۵۲	۴/۵۰	۷	۷	۰	۰	۰	هوشمند سازی و سیستم اطلاعات جامع مالیاتی	۲۴
	۰/۶۳	۴/۶۴	۱۰	۳	۱	۰	۰	عدالت و انصاف مالیاتی	۲۵
	۰/۵۱	۳/۵۰	۰	۷	۷	۰	۰	نحوه یا چگونگی اطلاع رسانی رسانی فرایند دریافن مالیات	۲۶
۰/۵۲۸	۰/۵۱	۴/۴۳	۶	۸	۰	۰	۰	ساده سازی قوانین و مقررات مالیاتی	۲۷
	۰/۷۳	۴/۰۷	۴	۷	۳	۰	۰	شفاف سازی قوانین مالیاتی و قابل درک بودن آن	۲۸
	۰/۴۹	۳/۳۶	۰	۵	۹	۰	۰	آموزش قوانین و مقررات مالیاتی به کارکنان سازمان مالیاتی	۲۹
	۰/۵۱	۴/۴۳	۶	۸	۰	۰	۰	ضمانت اجرایی و اعمال جدی قوانین و مقررات مالیاتی	۳۰
	۰/۴۶	۴/۷۱	۱۰	۴	۰	۰	۰	چگونگی خدمت رسانی به مردم توسط دولت	۳۱

	۰/۴۹	۳/۳۶	۰	۵	۹	۰	۰	استفاده از فن آوری های نوین و الکترونیکی در تشخیص و وصول مالیات	۳۲
	۰/۴۲	۳/۷۹	۰	۱۱	۳	۰	۰	ضرورت بازرسی و حسابرسی دقیق مالیاتی	۳۳
	۰/۴۲	۴/۰۷	۲	۱۱	۱	۰	۰	پرداختن به نیازهای مادی و معنوی کارکنان سازمان امور مالیاتی	۳۴
	۰/۴۹	۴/۶۴	۹	۵	۰	۰	۰	شفافیت مصرف مالیات توسط دولت	۳۵
	۰/۵۱	۳/۵۷	۰	۸	۶	۰	۰	عزم و اراده دولتمردان در دریافت مالیات، اقتدار گرایی مالیاتی	۳۶
۰/۵۵۸	۰/۴۲	۴/۷۹	۱۱	۳	۰	۰	۰	تکریم و رضایت مندی کارکنان امور مالیاتی	۳۷
	۰/۵۱	۳/۴۳	۰	۶	۸	۰	۰	تأثیر نا آرامی های سیاسی یا ثبات، امنیت و آزادی سیاسی	۳۸
	۰/۵۱	۳/۵۷	۰	۸	۶	۰	۰	ساختار و مدیریت سیاسی، نهادهای سیاسی	۳۹

	۰/۴۶	۴/۷۱	۱۰	۴	۰	۰	۰	نقش فرهنگ سیاسی و نگرش سیاسی مردم به حکومت	۴۰
	۰/۵۱	۴/۵۷	۸	۶	۰	۰	۰	میزان مشارکت سیاسی مردم در تصمیم گیری های دولت	۴۱
	۰/۶۶	۴/۱۴	۴	۸	۲	۰	۰	اطلاع مردم از نحوه مصرف درآمدهای مالیاتی	۴۲
	۰/۴۶	۴/۲۹	۱۰	۴	۰	۰	۰	اعتقاد و اعتماد مؤدیان به مسئولین کشور	۴۳
۰/۷۴۸	۰/۴۲	۳/۲۱	۰	۳	۱۱	۰	۰	تأخیر زمانی وصول مالیات توسط اداره دارایی، تعویق مالیاتی	۴۴
	۰/۳۶	۴/۱۴	۲	۱۲	۰	۰	۰	مشکلات اقتصادی ناشی از وضع تحریم ها و بار روانی آن ها در پرداخت مالیات	۴۵
	۰/۳۶	۴/۸۵	۱۲	۲	۰	۰	۰	ساده سازی ضرایب مالیاتی و منطقی کردن مراحل آن	۴۶
	۰/۴۹	۳/۳۵	۰	۵	۹	۰	۰	ساختار اقتصادی، سیاست و مدیریت اقتصادی کشور	۴۷

	۰/۳۶	۴/۸۵	۱۲	۲	۰	۰	۰	سلامت اقتصادی یا فساد اقتصادی مسئولان، فرهنگ اقتصادی کشور	۴۸
	۰/۵۳	۳/۸۵	۱	۱۰	۳	۰	۰	نقش نرخ تورم، بیکاری و فقر در پرداخت مالیات	۴۹
	۰/۶۷	۳/۰۰	۰	۳	۸	۳	۰	رعایت حقوق شهروندی	۵۰
۰/۵۴۷	۰/۹۴	۴/۱۴	۷	۲	۵	۰	۰	تسلیم اظهارنامه مالیاتی براساس درآمد و هزینه واقعی	۵۱
	۰/۵۱	۴/۵۷	۸	۶	۰	۰	۰	گزارش فعالیت اقتصادی پنهان سایرین به عنوان یک وظیفه ملی	۵۲
	۰/۴۶	۴/۷۱	۱۰	۴	۰	۰	۰	اعلام شروع فعالیت اقتصادی به عنوان یک وظیفه ملی	۵۳
	۰/۴۲	۳/۲۱	۰	۳	۱۱	۰	۰	حساب سازی و پنهان کاری مغایر ارزش های دینی و ملی	۵۴
	۰/۷۳	۳/۹۳	۳	۷	۴	۰	۰	پذیرش فاکتور صوری زیان منافع ملی	۵۵
	۰/۲۶	۲/۹۳	۰	۰	۱۳	۱	۰	پرداخت مالیات به عنوان ضامن رفاه و آسایش عمومی	۵۶

۰/۴۲	۳/۷۹	۰	۱۱	۳	۰	۰	پرداخت مالیات به عنوان ضامن امنیت و عدالت اجتماعی و اقتصادی	۵۷
۰/۶۶	۳/۸۶	۲	۸	۴	۰	۰	عدم پرداخت مالیات به عنوان ضایع کردن حقوق شهروندی	۵۸

همان طور که ملاحظه می‌شود، پس از گردآوری پاسخ خبرگان در دور دوم دلفی، میزان توافق اعضا از طریق نرم افزار SPSS و با محاسبه ضریب توافق کندال برای پرسشنامه‌ها بررسی و توافق بین خبرگان آزمون گردید. ضریب توافق بین خبرگان برای ۷ فاکتور بیشتر از ۰/۵ گردیده است که نشان می‌دهد خبرگان بر میزان اهمیت این ۷ فاکتور موافق هستند.

همانطور که اطلاعات جدول فوق نشان می‌دهد میزان توافق خبرگان در مرحله دوم بیشتر از حد آستانه ۰/۵ می‌باشد و لذا نظرسنجی در این مرحله متوقف می‌شود.

بنابراین طی دو مرحله نظرسنجی از ۵۸ زیرعامل، ۳ زیرفاکتور (داشتن وکیل قانونی، رفتار و برخورد مناسب کارکنان سازمان با مؤدیان مالیات، بخشودگی جرائم مالیاتی) به دلیل این که از نظر خبرگان دارای اهمیت کمتر از ۵ بوده‌اند و میانگین این زیرفاکتورها در جداول با رنگ آبی مشخص شده است، از مدل مفهومی نهایی پژوهش حذف گردیده و وجود ۵۵ عامل در مدل نهایی تثبیت شد. در نهایت با توجه به جمع بندی نتایج در دورهای دلفی می‌توان زیرفاکتورها را بر اساس میزان اهمیت مرتب نمود.

جدول (۹) نتایج حاصل از مرتب سازی زیرفاکتورها بر اساس اهمیت

رتبه	زیرفاکتور	میانگین	وضعیت
۱	ساده سازی ضرایب مالیاتی	۴/۸۵	پذیرش
۲	نقش سیاست ها ، ساختار و مدیریت اقتصادی دولت	۴/۸۵	پذیرش
۳	تکریم و رضایت مندی شغلی کارکنان امور مالیاتی	۴/۷۹	پذیرش
۴	چگونگی خدمت رسانی به مردم توسط دولت	۴/۷۱	پذیرش

۵	نقش فرهنگ سیاسی و نگرش سیاسی در پرداخت مالیات	۴/۷۱	پذیرش
۶	اعلام شروع فعالیت اقتصادی به عنوان یک وظیفه ملی	۴/۷۱	پذیرش
۷	ضرورت آموزش اهمیت مالیات در مدارس و دانشگاه ها	۴/۶۴	پذیرش
۸	میزان تحصیلات مؤدیان مالیاتی	۴/۶۴	پذیرش
۹	عدالت و انصاف مالیاتی	۴/۶۴	پذیرش
۱۰	شفافیت مصرف درآمدهای مالیاتی توسط دولت	۴/۶۴	پذیرش
۱۱	مشارکت سیاسی مردم در تصمیم گیری های دولت	۴/۵۷	پذیرش
۱۲	گزارش فعالیت اقتصادی پنهان سایرین به عنوان یک وظیفه ملی	۴/۵۷	پذیرش
۱۳	هوشمند سازی و سیستم اطلاعات جامع مالیاتی	۴/۵۰	پذیرش
۱۴	ساده سازی قوانین مالیاتی و منطقی کردن مراحل آن	۴/۴۳	پذیرش
۱۵	ضمانت اجرایی و اعمال جدی قوانین و مقررات مالیاتی	۴/۴۳	پذیرش
۱۶	نقش تبلیغات رسانه ای، وسایل ارتباط جمعی و شبکه های اجتماعی	۴/۳۵	پذیرش
۱۷	اعتقاد و اعتماد سیاسی مؤدیان به مسئولین کشور	۴/۲۹	پذیرش
۱۸	روش های نوین و مناسب جمع آوری مالیات	۴/۲۸	پذیرش
۱۹	پرداخت مالیات به صورت الکترونیکی	۴/۲۸	پذیرش
۲۰	اعتماد سیاسی مؤدیان به دولت	۴/۲۱	پذیرش
۲۱	ارزش ها و هنجارهای اخلاقی، اجتماعی و فرهنگی	۴/۱۴	پذیرش

۲۲	کارآمدی و کارکرد مؤثر سازمان مالیاتی	۴/۱۴	پذیرش
۲۳	اطلاع مردم از نحوه مصرف درآمدهای مالیاتی	۴/۱۴	پذیرش
۲۴	مشکلات اقتصادی ناشی از وضع تحریم ها و بار روانی آن	۴/۱۴	پذیرش
۲۵	تسلیم اظهارنامه مالیاتی براساس درآمد و هزینه واقعی	۴/۱۴	پذیرش
۲۶	نگرش مثبت به کارکرد مالیات در جهت پیشرفت جامعه	۴/۰۷	پذیرش
۲۷	شفاف سازی قوانین و مقررات مالیاتی و قابل درک بودن آن	۴/۰۷	پذیرش
۲۸	پرداختن به نیازهای مادی و معنوی کارکنان امور مالیاتی	۴/۰۷	پذیرش
۲۹	صداقت و احساس مسئولیت و مشارکت اجتماعی مؤدیان	۴/۰۰	پذیرش
۳۰	اطلاع و آگاهی مؤدیان از اهمیت مالیات	۴/۰۰	پذیرش
۳۱	پذیرش فاکتور صوری زیان منافع ملی	۳/۹۳	پذیرش
۳۲	عدم پرداخت مالیات به عنوان ضایع کردن حقوق شهروندی	۳/۸۶	پذیرش
۳۳	تجربه پرداخت مالیات، سنت مالیات دهی	۳/۸۵	پذیرش
۳۴	نقش نرخ تورم، بیکاری و فقر در پرداخت مالیات	۳/۸۵	پذیرش
۳۵	ضرورت بازرسی و حسابرسی دقیق مالیاتی	۳/۷۹	پذیرش
۳۶	پرداخت مالیات به عنوان ضامن امنیت، عدالت اجتماعی و اقتصادی	۳/۷۹	پذیرش
۳۷	کاهش فرایند اداری و کاهش هزینه های وصول مالیات	۳/۵۷	پذیرش
۳۸	عزم و اراده دولتمردان در دریافت مالیات	۳/۵۷	پذیرش
۳۹	نقش مدیریت و نهادهای سیاسی در پرداخت مالیات	۳/۵۷	پذیرش

پذیرش	۳/۵۰	نحوه و چگونگی اطلاع‌رسانی فرایند دریافت مالیات	۴۰
پذیرش	۳/۴۳	تأثیر ناآرامی‌های سیاسی یا ثبات، آزادی و امنیت در پرداخت مالیات	۴۱
پذیرش	۳/۴۲	نقش اتحادیه‌های صنفی و همکاران صنفی	۴۲
پذیرش	۳/۳۶	آموزش قوانین و مقررات مالیاتی به کارکنان سازمان مالیاتی	۴۳
پذیرش	۳/۳۶	استفاده از فن‌آوری‌های نوین و الکترونیکی در تشخیص و وصول مالیات	۴۴
پذیرش	۳/۳۵	نقش مدیریت و سیاست اقتصادی و فرهنگ اقتصادی کشور	۴۵
پذیرش	۳/۲۸	آشنایی با قانون و مقررات مالیاتی، دانش مالیاتی	۴۶
پذیرش	۳/۲۱	تمایل به پرداخت مالیات، روحیه مالیاتی	۴۷
پذیرش	۳/۲۱	تأخیر زمانی وصول مالیات توسط اداره دارایی، تعویق مالیاتی	۴۸
پذیرش	۳/۲۱	حساب‌سازی و پنهان‌کاری مغایر ارزش‌های دینی و ملی	۴۹
پذیرش	۳/۱۴	رضایت‌مندی مؤدیان در قبال خدمات دریافتی از دولت	۵۰
پذیرش	۳/۱۴	مشوق‌های مالیاتی، معافیت‌های مالیاتی	۵۱
پذیرش	۳/۰۰	رعایت حقوق شهروندی	۵۲
پذیرش	۲/۹۳	پرداخت مالیات به عنوان ضامن رفاه و آسایش عمومی	۵۳
پذیرش	۲/۷۱	راهنمایی و اخلاق حرفه‌ای مأموران و مشاوران مالیاتی	۵۴
پذیرش	۲/۵۰	روحیه قانون‌گرایی در خانواده	۵۵
رد	۱/۹۳	داشتن وکیل قانونی	۵۶
رد	۱/۵۰	بخشودگی جرائم مالیاتی	۵۷

رد	۱/۴۲	رفتار و برخورد مناسب کارکنان سازمان با مؤدیان مالیات	۵۸
----	------	---	----

جمع بندی و نتیجه گیری

شناخت هرچه بیشتر و جامع تر فرهنگ مالیاتی یک ضرورت مطلق در تحقیقات علمی یا برنامه‌ریزی‌های کاربردی بشمار می‌رود. با تقویت باور، نگرش و شناختی که کنشگران واقعی یعنی مؤدیان در عرصه سیستم مالیاتی نسبت به اهمیت و ضرورت پرداخت مالیات پیدا می‌کنند شاهد افزایش مشارکت اجتماعی آنان در خود اظهاری واقعی و پرداخت داوطلبانه و به موقع مالیات خواهیم بود. هنگامی که نگرش مؤدیان به پرداخت مالیاتی عادلانه و منصفانه باشد رفتار، روحیه و فرهنگ مالیاتی نیز توسعه می‌یابد. جهت بررسی مؤلفه‌های فرهنگ مالیاتی، تاثیر عوامل اجتماعی، فردی، سازمانی، قانونی، سیاسی و اقتصادی بر فرهنگ مالیاتی با زیر گویه‌های مرتبط طبق جدول شماره ۲ مورد بررسی و پژوهش قرار گرفت و با نتایج محققان جدول مذکور هم راستا بوده است. با توجه به جدول شماره ۱۰، فاکتور ساده سازی ضرایب مالیاتی از بالاترین اهمیت برخوردار گشته است و زیر فاکتورهای نقش سیاست‌ها، مدیریت اقتصادی دولت، فرهنگ اقتصادی و تکریم و رضایت مندی کارکنان امور مالیاتی به ترتیب رتبه‌های دوم و سوم را از نظر اهمیت و تاثیر بر فرهنگ مالیاتی کسب کرده‌اند. از طرف دیگر ۳ زیر فاکتور داشتن وکیل قانونی، بخشودگی جرائم مالیاتی و رفتار و برخورد مناسب کارکنان سازمان مالیاتی با مؤدیان مالیات به ترتیب دارای کمترین اهمیت بوده‌اند که بر اساس نظر خبرگان از مدل حذف گردیده‌اند.

منابع و ماخذ

- ابراهیمیان جلودار، یاسر؛ احمدی، مسعود؛ و ایمان خان، نیلوفر (۱۳۹۷). تاثیر عدالت و فرهنگ مالیاتی بر تمکین مالیاتی با در نظر گرفتن نقش نگرش مودیان- در نظام اداری ایران. فصلنامه علوم مدیریت ایران، ۱۳(۴۹)، ۱۱۱-۱۳۵.
- آسترکی، مرضیه (۱۳۸۹). فرهنگ پرداخت مالیات. مجله مهندسی فرهنگی، (۳۹ و ۴۰)، ۸۸-۹۴.
- ایمانی خوشخو، محمد حسین؛ و امیر مستوفیان، طیبه (۱۳۹۶). ارتقای فرهنگ مالیاتی و تاثیر آن بر گسترش چتر مالیاتی و شناسایی مؤدیان جدید. پژوهشنامه مالیات، ۸۵ (۳۷)، ۱۱۷-۱۴۶.
- باقری، بهروز؛ باباجانی، جعفر؛ و برزیده، فرخ (۱۳۹۸). شناسایی عوامل مؤثر بر تمکین مالیاتی در ایران. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۸ (۳)، ۲۸۴-۳۱۳.

- حسن کاویار، روح‌الله (۱۳۹۱). بررسی نقش روزنامه در آگاهی بخشی به افکار عمومی در ترویج فرهنگ مالیاتی (پایان نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.
- حیدری، محمد؛ قاسمی، وحید؛ رنانی، محسن؛ و ایمان، محمد تقی (۱۳۹۸). تبیین جامعه شناختی فرهنگ مالیاتی بر مبنای واکاوی نظام معنایی مؤدیان مالیاتی در شهر اصفهان. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۰(۷۴)، ۱-۱۲.
- حیدری، محمد؛ قاسمی، وحید؛ رنانی، محسن؛ و ایمان، محمد تقی (۱۳۹۶). مروری نظام مند بر مطالعات فرهنگ مالیاتی و عوامل مؤثر بر آن در ایران. *دوفصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه*، ۶(۲)، ۸۵-۱۱۶.
- خان‌جان، علیرضا (۱۳۸۵). تحلیلی بر تعویق مالیات. *مجله اقتصادی*، ۶(۶۳ و ۶۴)، ۳۷-۵۵.
- دوانی، غلامحسین (۱۳۸۹). مجموعه قوانین مالیات‌های مستقیم، چاپ چهارم، تهران، انتشارات کیومرث.
- رحمانی، تیمور؛ فلاحی، سامان؛ رضایی، محمد قاسم؛ و سبزو، معصومه (۱۳۹۰). پذیرش عمومی مالیات، فساد و دموکراسی، یک مطالعه بین‌کشوری. *پژوهشنامه مالیات*، ۵۹(۱۱)، ۳۷-۶۲.
- رستمی، ولی؛ و کتابی رودی، احمد (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی ضمانت‌های اجرایی مالیات ستانی در حقوق مالیاتی ایران و انگلستان. *پژوهشنامه مالیات*، ۶۲(۱۴)، ۱۶۹-۲۰۲.
- رضایی سیابیدی، محمد (۱۳۹۶). راه‌های مقابله و جلوگیری از فرار مالیاتی. *فصلنامه علمی-حقوقی قانون یار*، ۴، ۱۶۰-۱۴۵.
- زنگانه، میثم؛ عاشوری شیخی، الهام؛ و عبد‌اللهی، احمد (۱۳۹۱). بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی؛ مطالعه موردی استان گلستان. *مهندسی مدیریت نوین*، ۱(۳)، ۳۵-۵۰.
- زهی، نقی و محمد خانلی، شهرزاد (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی؛ مطالعه موردی استان آذربایجان شرقی. *پژوهشنامه مالیات*، ۵۷(۹)، ۶۰-۲۵.
- شکوری، علی؛ و ثاقب فرد، محمد (۱۳۸۷). بررسی تاثیر نظام مالیاتی بر توزیع درآمد در ایران. *فصلنامه تخصصی مالیات، دوره جدید*، ۵۱(۳)، ۱۳۹-۱۰۵.
- صالحی، مهدی؛ سعید، پرویزی فرد و استوار، مستوره (۱۳۹۳). تاثیر عوامل فرهنگ مالیاتی بر تمکین مالیاتی در بین مؤدیان امور مالیاتی. *پژوهشنامه مالیات*، ۷۱(۲۳)، ۱۵-۹.
- صمدی، علی حسین و تابنده، رضیه (۱۳۹۲). بررسی علل و آثار فرار مالیاتی در ایران. *پژوهشنامه مالیات*، ۶۷(۱۹)، ۱۰۶-۷۷.

- صمدی، منصور؛ و نظریان، محمد (۱۳۹۲). بررسی و سنجش رضایت مؤدیان مالیاتی؛ مطالعه موردی اداره کل امور مالیاتی مرکز تهران. *پژوهشنامه مالیات*، (۶۵)، ۱۵۰-۱۲۵.
- طاهرپور کلانتری، حبیب الله؛ و علیاری شوره دلی، علی (۱۳۸۶). شناسایی عوامل فرهنگ مالیاتی مؤدیان مشاغل شهر تهران. *ویژه نامه اقتصادی*، ۹۸-۷۳.
- عرب مازار، علی اکبر (۱۳۷۷). تجربه سه کشور در زمینه ساده سازی قوانین مالیاتی. *پژوهشنامه مالیات*، (۲۰)، ۲۲-۱۷.
- علا، عین الله (۱۳۷۳). سخنی چند در باب فرهنگ مالیاتی. *مجله مالیات*، (۷)، ۳۱-۳۰.
- قربانی، صابر؛ و علیلو، رقیه (۱۳۸۷). راهکارهای ترویج و ارتقای فرهنگ مالیاتی در شرکت های تولیدی شهرستان تبریز. *چهارمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی، سازمان امور مالیاتی کشور، دانشگاه تبریز*.
- کمالی، یحیی (۱۳۹۵). بررسی نقش شفافیت اقتصادی در تقویت فرهنگ مالیاتی. *راهبرد توسعه*، (۴۶)، ۲۲۰-۲۰۲.
- لاری دشت بیاض، محمود؛ قائم مقامی، کامران؛ و کهرمی، قاسم (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر فرار مالیاتی در استان خراسان جنوبی با تأکید بر مؤلفه های فرهنگی. *دوفصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری*، (۱)، ۱۶۴-۱۳۹.
- لشکری زاده، مریم؛ و عزیزی، محمد (۱۳۹۰). شناسایی برخی عوامل مؤثر بر ارتقای فرهنگ مالیاتی در ایران. *فصلنامه مدیریت*، ۸ (۲۲)، ۱۲۱-۸۲.
- محبوبی، قربانعلی؛ و شهبازی، نجف علی (۱۳۹۰). فرهنگ مالیاتی در ایران. *مجله مهندسی فرهنگی*، (۵۶ و ۵۵)، ۵۸-۳۷.
- محسنی تبریزی، علیرضا؛ کمیجانی، اکبر؛ و عباس زاده، مرتضی (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر افزایش فرهنگ مالیاتی در میان مؤدیان بخش مشاغل (صنف لوازم التحریر) استان البرز. *پژوهشنامه مالیات*، (۹)، ۲۲۸-۱۹۹.
- مسیحی، محمد؛ و محمدنژاد عالی زمینی، ابوالقاسم (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر فرهنگ مالیاتی از دیدگاه مؤدیان و کارشناسان مالیاتی اداره کل مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران. *مدیریت فرهنگی*، (۲۷)، ۴۶-۲۹.
- مکیان، سید نظام الدین؛ رستمی، مجتبی؛ و کاظمی، ابوطالب (۱۳۹۸). درآمدهای مالیاتی از دست رفته (مخارج مالیاتی) و رشد اقتصادی ایران. *پژوهشنامه مالیات*، (۴۱)، ۷۲-۵.
- ملازاده، محمد (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای فرهنگ مالیاتی در میان مؤدیان نظام مالیات بر ارزش افزوده صنف طلا فروشان استان آذربایجان غربی. *مجله مطالعات کمی در مدیریت*، (۱) ۵ (۱) ۱۴۸-۱۲۱.

- مهندس، ابوطالب؛ و تقوی، مهدی (۱۳۷۸). *مالیه عمومی* (چاپ پانزدهم). تهران: انتشارات فروردین

- میرفردی، اصغر؛ صادق‌نیا، آسیه؛ و مرادی، رامین (۱۳۹۸). تحلیل موانع توسعه‌ی اجتماعی در ایران از دیدگاه اعضاء هیأت علمی جامعه‌شناسی دانشگاه‌های دولتی. *فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی-فرهنگی*، ۷ (۴)، ۱۶۲-۱۳۱.

- میناوند، جعفر (۱۳۹۹). لزوم تعلیم مفهوم مالیات و چیرستی و چرایی آن در آموزش و پرورش. *نشریه سامان، ماهنامه سازمان امور مالیاتی کشور، هفته اول خرداد*، (۱۶۱)، ۷.

- نظری، علیرضا (۱۳۸۷). بررسی اجمالی عملکرد نظام مالیاتی کشور در سالهای اخیر، *مجله اقتصادی. ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی*، (۷۹ و ۸۰)، ۹۸-۸۹.

- نیکومرام، هاشم؛ کاوسی، اسماعیل؛ و قبله‌ای، غلامرضا (۱۳۸۶). فرهنگ مالیاتی و بررسی آن در میان جامعه پزشکان شمال شرق تهران. *مجله بصیرت*، (۳۸)، ۹۲-۷۲.

- یعقوب‌نژاد، یحیی (۱۳۹۸). عدالت و رونق اقتصادی در گرو نظام مالیاتی مدرن و کارا؛ مطالعه تطبیقی نظام مالیاتی در کشورهای مختلف. *مجله اقتصادی*، (۸ و ۷)، ۹۳-۶۷.

- چمن، طیبه؛ مهاجری، پریسا؛ و عرب‌مازار یزدی، علی (۱۳۹۸). بررسی تاثیر توسعه مالی بر فرار مالیاتی در ایران. *فصلنامه پژوهش اقتصادی*، ۱۹ (۷۲)، ۱۳۹-۱۰۵.

- Batrancea, Larissa, Anca, Nichita, Jerome, Olsen, Christoph, Kogler, & Sarunas, Zukauskas (۲۰۱۹). Trust and power as determinants of Tax compliance across ۴۴ nations. *Journal of Economic Psychology*, ۷۴, Article ۱۰۲۱۹۱.
- Cullen, John B., Kelly D., Martin, K., & Praveen Parboteeah (March ۲۰۱۳). National culture and firm-level Taxes evasion. *Journal of Business Research*, ۶۶(۳), ۳۹۰-۳۹۶.
- Cyan, Musharraf, Antonios M. Koumpias, & Jorge Martinez-Vazquez (October ۲۰۱۷). The effects of mass media campaigns on individual attitudes towards Tax compliance; quasi-experimental evidence from survey data in Pakistan. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, ۷۰, ۱۰-۲۲.
- Fisher, Jasmine M, J.D. Candidate, Boston University School of Law, (۲۰۱۴). Corporate Social Responsibility. *Fairer Shores: Tax Havens, Tax Avoidance* (vol ۹۴).
- Helhel, Y., & Ahmed, Y. (۲۰۱۴). Factors Affecting Tax Attitudes and Tax Compliance: A Survey Study in Yemen. *European Journal of Business and Management*, ۶(۲۲), ۴۷-۵۸.

- Igbo Igbeng, Emmanuel, Sunny Biobele Beredugo, & Vincent Adaka Adu (August ۲۰۱۵). Department of Accounting, University of Calabar, Cross Rivers State, Nigeria. Evaluation of Public Accountability and Tax Culture among Tax Payers in Nigeria. ۱(۹), ۷-۱۳.
- Maksvytiene, Inga, & Sinkuniene, Kristina (۲۰۱۲). Identification and Estimation of the Influence of General Macroeconomic Factors on Changes in Country's Tax Culture, ۹۱(۲) ISSN ۱۳۹۲-۱۲۵۸. Ekonomika.
- Nerré, B. (۲۰۰۸). Tax Culture: A Basic Concept for Tax Politics. Economic Analysis and Policy , ۳۸, ۱۵۳-۱۶۷.
- Richardson, Grant(۲۰۰۸).The relationship between cultur and Tax evasion across countries: Additional evidence and extensions. Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, ۱۷ (۲), ۶۷-۷۸.
- Soloukdar, A., Ramezani, A., & Javanmardi, A. (۲۰۱۶). Identifying and Ranking the Factors Affecting on the Promotion of Tax Culture using Fuzzy AHP and Fuzzy TOPSIS. International Journal of Applied Operational Research, ۶,(۳), ۳۹-۵۸.
- Taylor, Arin b (۲۰۱۴). Is tax cultural? Part I: Compliance and morale. journal of economic psychology , ۲۷(۲) , ۲۲۴-۲۴۶.
- Vehovar , Aleksandra , Damijan Mumel ,& Lidija Hauptman(۲۰۱۸). A Conceptual Model of the Relationship between Personal Values and Personal Tax Culture Regarding the Perception of Tax System Fairness. Naše gospodarstvo/Our economy. Walter de Gruyter GmbH. ۲۴۷۸/ngoe-۲۰۱۸-۰۰۰۵.
- Alm, James, & Torgler, Benno (April ۲۰۰۶). culture differences and Tax morale in the United States and in Europe .Journal of Economic Psychology, ۲۷(۲) , ۲۲۴-۲۴۶.
- Çule, Monika, & Fulton, Murray (December ۲۰۰۹). Business culture and Tax evasion, Why corruption and the unofficial economy can persist. Journal of Economic Behavior & Organization, ۷۲(۳), ۸۱۱-۸۲۲.
- Giokas, Antonios E., & Antonakas Nikolaos P. (۲۷ February ۲۰۱۳). Culture Changing. A Development and Empirical Exploration in the Greek Tax Administration, ۷۳, ۵۷۳-۵۸۰.
- Darmayasa, Nyoman , & Yuyung Rizka Aneswari (November ۲۰۱۵). The Ethical Practice of Tax Consultant Based on Local Culture Procedia . Social and Behavioral Sciences, ۲۱۱(۲۵), ۱۴۲-۱۴۸

- Gaber^۱, Stevan, & Ilija Gruevski (Sep ۲۰, ۲۰۱۸). The Influence of Tax Culture in Improving the Tax Compliance. Journal of Econ, ۳(۲), <http://js.ugd.edu.mk/index.php/jE>.
- Apostol, Oana, & Alina Pop (January ۲۰۱۹). Paying Taxes is losing money; A qualitative study on institutional logics in the Tax consultancy field in Romania. Critical Perspectives on Accounting, ۵۸, ۱-۲۳.
- Luca Bruno, Randolph (January ۲۰۱۹). Tax enforcement, Tax compliance and Tax morale in transition economies. A theoretical model European Journal of Political Economy, ۵۶, ۱۹۳-۲۱۱
- Koumpias, Antonios M., & Jorge Martinez-Vazquez (August ۲۰۱۹). The impact of media campaigns on Tax filing: quasi-experimental evidence from Pakistan. Journal of Asian Economics, ۶۳, ۳۳-۴۳.
- Luzuriaga, Andrea Lopez, & Carlos Scartascini (August ۲۰۱۹). Compliance spillovers across Taxes: The role of penalties and detection. Journal of Economic Behavior & Organization, ۱۶۴, ۵۱۸-۵۳۴.